

**Vonzónak lenni... – Az attraktivitás és más tulajdonságok
együttjárásának vizsgálata szociometriai módszerek
segítségével**

Jelige:

XC83B2

I.	BEVEZETÉS	3
II.	IRODALOM	3
III.	MÓDSZER	5
III.1.	Szerepek azonosítása	6
III.2.	Kutatás menete	6
IV.	A FELHASZNÁLT ADATBÁZIS	9
V.	HIPOTÉZIS	11
VI.	EREDMÉNYEK	15
VI.1.	Válaszadás nemek szerint	17
VI.2.	Az együttjárás okai	21
VII.	ÖSSZEFOGLALÁS	24
VIII.	IRODALOMJEGYZÉK	27
IX.	FÜGGELÉK	29

I. Bevezetés

Számos népszerű szociálpszichológiai mű ír a vonzó külső és a meggyőzés közti ok-okozati kapcsolatról (Pratkanis&Aronson 1992, Cialdini 2009). Dolgozatomban azt fogom vizsgálni szociometriai adatfelvételek segítségével, hogy az attraktív – illetve attraktívnak tartott – emberek milyen más tulajdonságokkal, szerepekkel rendelkeznek, felfedezhetünk-e összefüggéseket a vonzóság és más tulajdonságok között vagy sem. Az összefüggések feltárását követően bizonyos, rendelkezésre álló háttérváltozók segítségével megpróbálom megvilágítani az összefüggések okát.

A téma vizsgálatához egy nagyszámú szociometriai adatfelvételt tartalmazó adatbázist használtam. Mivel a vizsgálatba került csoportok nem mintavétel során kerültek a vizsgálatba, hanem pedagógusok vizsgálatainak összegyűjtésével, így az nem tekinthető reprezentatívnak a magyar társadalomra vagy annak valamilyen csoportjára nézve.

Éppen ezért a dolgozat elsődleges célja, hogy egy régi-új módszerrel nagy mennyiségű, hazai adatfelvétel segítségével bemutassa, miképpen lehet feltárni szociometriai módszerével két adott tulajdonság összefüggését, milyen módszerek állnak rendelkezésre és milyen előnyökkel, hátrányokkal rendelkeznek ezek a módszerek. Reményeim szerint a kiválasztott módszer használata után értékes tanulságokat fogok tudni levonni.

A dolgozatban bemutatom az attraktivitás hatását kutató vizsgálatok egy részét, utána a szociometria módszerét ismertetem, az együttjárás mérésének lehetséges eszközeit, majd rátérek az eredmények tárgyalására, végül összegzem az eredményeket.

II. Irodalom

Számos tanulmány, könyv foglalkozik az attraktivitás és a hozzá kapcsolódó tulajdonságok, szerepek kérdéskörével, a szociológia, szociálpszichológia, pszichológia és a közgazdaságtan területén. Ezek közül sok megegyezik abban, hogy az attraktív külső előnyökhöz juttat kevésbé attraktív társainkhoz képest. Például magasabb fizetésre számíthatunk (Biddle&Hamermesh 1998), jobb iskolai osztályzatokat kaphatunk (Clark&Walker 2007), jobban bánnak velünk az iskolában (Algozzine 1977), jobban bíznak bennünk a körülöttünk lévők (Takahashi et al. 2007), és népszerűbbek is leszünk (Borch-Alessen-Cliessen 2010). De nemcsak előnyökhöz juttat, át is alakít. Sőt az

életmódra is kihathat a vonzó megjelenés, például az attraktívabb fiúk többet sportolnak (Moreno-Murcia et al. 2011), míg a vonzóbb lányok kevesebbet.

Bob Algozzine (Algozzine 1977) tanulmányában azt vizsgálta, hogy iskolai környezetben a gyerekek aszerint, hogy milyen a megjelenésük milyen interakciókba keverednek tanárukkal. Három fajta interakciót különböztetett meg: pozitívat, negatívat és semlegest. Amikor a tanár direkt a tanulónak szegezi a kérdést, helyesen válaszol a diák és pozitív, dicsérő, elismerő visszajelzést kap a tanártól, pozitív interakcióként értékelték. Amikor a tanuló rosszul válaszolt valamilyen kérdésre, fegyelmezte a tanár vagy más negatív visszajelzést kapott a tanártól, akkor negatív interakcióként azonosították a helyzetet. Amikor a diák nem kapott visszajelzést vagy a csoport egészére vonatkozó kérdésre válaszolt az interakció semleges értékelést kapott. Az eredmények azt mutatták, hogy a vonzóbb külsejű tanulók több pozitív interakcióba kerültek a tanárral viszont nem kerültek kevesebb negatív interakcióba kevésbé vonzó társaiknál. A nemek szerinti bontásnál kiderült, hogy a vonzó kinézetből adódó előny inkább a lányok esetében figyelhető meg, fiúknál „kiegyensúlyozódik” ez a hatás.

Borch, Alesse és Cillessen tanulmánya (Borch-Alesse-Cillessen 2010) mely az agresszió, népszerűség és a vonzó kinézet kapcsolatát járja körül, elsősorban abban különbözik más, az attraktivitás hatását vizsgáló tanulmánytól, hogy szociometriai módszert alkalmaz. A kutatást végzős középiskolás gyerek körében végezte el. A három kritérium közül az agresszió és népszerűség kritériumot két alkritériumra osztja. A népszerűség kritériumot „nagyon szeretett” alkritériumot és a „csoportban látható” alkritériumra bontotta. „Nagyon szeretett” valaki, ha sokan rokonszenveznek vele, „csoportban látható” egy személy, ha sokan tartják népszerűnek. A kétfajta népszerűség együttjár (Borch-Alesse-Cillessen 2010 idézi Cillessen&Mayeux 2004), viszont az életkor emelkedésével az együttjárás csökken. A szerzők az agresszió kritériumot is kétfelé bontja, fizikai, verbális összefoglalva nyílt és kapcsolati agresszióra, ami nem nyílt. Ilyen például a másokról való pletykálgatás vagy mások kizárása bizonyos tevékenységekből. Az életkor emelkedésével nemcsak a kétfajta népszerűség kritériuma válik szét, hanem - a szerző feltételezése szerint - minél idősebbek a diákok, annál inkább fontos nekik ez a három, illetve öt érték.

Tanulmányukban arra a megállapításra jutnak, hogy a kapcsolati agresszióra általában a lányok hajlamosabbak, az attraktivitás pedig tovább valószínűsíti a kapcsolati agressziót.

A szerző továbbá azt is bizonyítja, hogy az attraktivitás a népszerűség mindkét kritériumával is együttjár.

Clark és Walker (Clark&Walker 2007) tanulmányukban középiskolások körében vizsgálták az attraktivitás és a tanulmányi eredmények kapcsolatát. A kutatáshoz szüksége adatokat az egyesült államokbeli 7-12. osztályosokat reprezentáló „Add Health” című felmérésből vették, melyben rögzítették a tanulók tanulmányi eredményeit, az attraktivitást pedig egy ötfokú skálán pontozta a kérdezőbiztos. A dolgozatban arra a következtetésre jutnak, hogy a fehér lányok esetében a kevésbé attraktívak rosszabb iskolai osztályzatokat szereznek. Viszont azon tanulók esetében, akik „nagyon nem vonzó” besorolást kaptak jobb tanulmányi eredményt érnek el attraktívabb társaiknál. Algozzine az interakciók besorolását résztvevő megfigyeléssel hajtotta végre . Az interakciók feljegyzése és kategorizálása után a tanulók vonzóságát mérték fel, mégpedig úgy, hogy a tanár elmondta ítéletét a gyerekekről a kutatóknak. A két változó összefüggését ANOVA módszerrel mérték meg. Borch, Alessen és Cillessen a szociometriai adatfelvétel során kapott jelöléseket összegezték személyenként és egy OLS regressziós modellbe illesztették a két adott változót, ahol minden eset egy személy volt. Clark és Walker és a survey technikával nyert adatokat szintén OLS regresszióval hasonlították össze. A Borch, Alessen és Cliessen által végrehajtott számítások nagy hibája szerintem, hogy nem veszi figyelembe, hogy hiába mutathat ki az OLS regresszió két változó között összefüggést, nem biztos, hogy azonos embertől származik két jelölés, a két változó egyes értéke. Ami azt jelenti, nem biztos, hogy a jelölő személy számára a valóságban összefügg a két tulajdonság. Az általam használt régi-új módszer ezt a problémát kiküszöböli. A régi-új jelzőt azért tartom pontosnak, mivel Mérei az általam használt, és a későbbiekben bemutatásra kerülő koincidencia mutatót már jóval korábban kifejlesztette, viszont a szakirodalomban nem találtam nyomát, hogy az elmúlt 40 évben használták volna. Ennek ellenére persze valószínűsíthető, hogy használták, viszont biztosan kijelenthetjük, hogy használata nem terjedt el.

III. Módszer

A szociometria számos különböző definícióval leírható. Az általam használt meghatározást a cseh Miroslav Petrusek munkájában lehet olvasni: „Szociometria a neve mindenfajta interindividuális kapcsolatok kvantitatív megragadásának” (Petrusek 1972, 129 p.). A szociometriai felmérés kérdőíves formában zajlik, minden résztvevő,

csoporttag kézhez kap egy kérdőívet, melyen különböző kérdések találhatók. A kérdések (pl.: „Kivel mennél el kirándulni?”) minden esetben a csoport tagjaira irányulnak, és a csoport tagjainak nevével kell válaszolnia a kitöltőnek, általában maximum három személy megjelölésével. Ellentétben az elterjedt, szokványos survey technikával, a kitöltő sem marad anonim, hiszen a csoporttagokból és válaszaikból álló hálózat felrajzolásához szükséges ismernünk a válaszadó személyazonosságát is (természetesen az elemzések elkészítése során megtörténik az anonimizálás). Ezeknek az információk birtokában kirajzolódik a csoporttagok „rejtett” hálózata. Ezt a hálózatot azért nevezik általában rejtettnek (Mérei 1971) mivel a hálózat tagjai közti kapcsolatok nem tapinthatóak ki feltétlenül, nem vehetők észre.

A szociometriai kutatás alkalmával feltárt rejtett hálózat többfajta lehet, aszerint hogy milyen típusú kapcsolatokat mutat. J. L. Moreno, román származású pszichológus, akihez kötődik magának a módszernek feltalálása, elsősorban a rokonszerző vonzás, taszítás szempontját vizsgálta (Mérei 1971). A módszert Mérei Ferenc úgy fejlesztette tovább, hogy a rokonszerző mellett megjelentek a tulajdonságokra, csoportfunkciókra kérdező kérdések. A rokonszerző taszítás, vonzás, népszerűség és mindenféle egyéb elvontabb tulajdonságokat, amiket a szociometriai vizsgálat során képesek vagyunk mérni kritériumnak is nevezik.

III.1. Szerepek azonosítása

Ha valakit egy adott kérdésnél számos alkalommal jelölnek meg, az jelentheti azt, hogy a csoporttagok szerint ő a kérdéssel lekérdezett tulajdonsággal, szereppel rendelkezik. Ha nem csak az egyik kérdésre adott választ, hanem a többi kérdésre adott választ is vizsgáljuk, fény derülhet arra, mik azok a szerepek amik összetartoznak egy csoporttag esetében. Mérei kutatásai alapján úgy gondolta, ha egy csoporton belül többen is két különböző szerepet illetően ugyanazokra a személyeket jelölnek meg, akkor a szerepek összefüggése jellemző a csoport értékrendjére (Mérei 1971). Kutatásom során magam is ezt az elméleti megfontolást követtem, tehát két tulajdonság jelentős összefüggésével a csoportokban uralkodó értékeket tárhatjuk fel.

III.2. Kutatás menete

A kutatás elsődleges kérdése, – ahogy a bevezetőben már utaltam rá – az, hogy milyen módszerekkel deríthetjük fel azt, hogy a kutatásba került személyek szerint a fizikai attraktivitással milyen más tulajdonságok járnak együtt. Ha a kérdést a szociometria módszerével közelítem, akkor azt kell vizsgálnom, hogy a válaszok mennyire estek egybe, mennyire jártak együtt, amikor fizikai attraktivitásra és egy másik tulajdonságra kérdeztek rá.

Az együttjárás azt jelenti, hogy két kérdés esetében hányszor történt olyan, hogy „A” személy „B” személyt mindkét kérdésnél megjelölte. Ahhoz, hogy az egyezések mértékét csoportszinten megállapíthassam a Mérei által is alkalmazott (Mérei 1971) koincidencia mutatót használtam. A koincidencia mutató megmutatja, hogy egy csoportban hány százalékban járnak együtt a válaszok két adott kérdésnél.

együttjáró jelölések száma

összes jelölés a "Kik azok a fiúk, akik a legjobbak a lányoknál?" kérdésnél

Mivel több csoport vizsgálatára vállalkoztam ezért az egyes csoportokra kiszámolt értékeket átlagoltam a teljes adatbázis esetében. A kapott eredmények értékelésekor szintén Mérei Ferenc munkájára támaszkodtam, aki úgy vélte, ha a koincidencia mutató 20% fölötti együttjárást mutat akkor az eredmény „jellemző lehet a közösség értékrendjére”, 40% fölött pedig a „csoportnorma fontos összetevőjére utal” (Mérei 1971).

Az egyik, általam már tárgyalt tanulmány (Borch-Hyde-Cillessen 2009) OLS regresszióval hasonlította össze a kérdésekre adott válaszokat. A dolgozatomban használt módszer és az OLS között alapvető különbség, hogy az OLS regresszió számításnál figyelmen kívül marad, hogy ki-kit jelölt meg, csak azt lehet összegezni, hogy egy személy hány jelölést kapott másoktól, azt nem, hogy aki megjelölte egy kérdésnél a másik vizsgálatba került kérdésnél is megjelölte. Ezért véleményem szerint nem lehet kijelenteni, az OLS alkalmazása után, hogy a csoporttagok meglátása szerint két szerep vagy tulajdonság összekapcsolódik. Előfordulhat szélsőséges esetben például az, hogy a csoport egyik fele valakit nagyon agresszívnek a másik fele nagyon népszerűnek tart, és a regresszió pedig a két tulajdonság együttjárását mutatja, pedig nem feltétlenül gondolkodnak úgy az egyes személyek, hogy a két tulajdonság összetartozik.

Ezzel szemben a választási koincidenciák kiszámításakor pontosan látszik, hogy hányan gondolják úgy, hogy két tulajdonság összetartozik, mivel azokat az eseteket összegzem, ahol jelölő és jelölt a két kérdésnél megegyezik.

A fizikai attraktivitás mérésére többféle kérdést is alkalmaz a szakirodalom: Ki a „jól kinéző” a csoportban? (Borch-Hyde-Cillessen 2009); „Fizikailag mennyire attraktív a diák?” (Clark&Walker 2007). Az általam használt kérdések (»Kik azok a fiúk, akik „legjobbak” a lányoknál?» »Kik azok a lányok, akik „legjobbak” a fiúknál?«) nem kizárólag a fizikai attraktivitásra irányulnak, ennek ellenére mégis ezt a kérdést kell használnom a másodelemzés adta korlátok miatt. Ennek a kényszernek megvan az az előnye, hogy a dolgozatomban reményeim szerint azt is be tudom mutatni, hogy az alkalmazott módszer lehetővé teszi a „legjobb” lány vagy „legjobb” fiú szerepek pontosabb tartalmának feltárását..

A kutatás második részében arra keresem a választ, hogy mitől függ az együttjárások mértéke. Ennek megállapítására a következő háttérváltozókat használtam: fiúk aránya a csoportban, fiúk aránya az együttjáró válaszoknál¹, átlagos életkor, csoportlétszám, adatfelvétel időpontja, bemenő rokonszenvi kapcsolatok standard hibája², kitöltési arány a vizsgált kérdésnél³, sűrűség⁴.

A felsorolt változókat egy lineáris regressziós modellbe illesztettem magyarázó változóként, függő változónak pedig a koincidencia mutatót használtam, ami az együttjárás mértékét mutatja. A regressziószámítás során stepwise módszert használtam⁵.

¹ Ez az indikátor azt mutatja meg, hogy azok közül, akik együttjáró választ adtak két adott kérdés esetében, hány százalék volt fiú.

² A bejövő rokonszenvi kapcsolatok standard hibájának segítségével, azt próbáltam vizsgálni, hogy egy csoportban a rokonszenvi jelölések hogyan oszlanak meg a csoporttagok között. Ha a bejövő kapcsolatok standard hibája nagy, akkor az azt jelenti, hogy a bejövő rokonszenvi kapcsolatok egyenlőtlenül oszlanak meg, ha a bejövő rokonszenvi kapcsolatok standard hibája kicsi, akkor a bejövő kapcsolatok egyenlőbben oszlanak meg a csoporttagok között.

³ Ez a mutató azt jelzi, hogy a vonzóságot firtató kérdéseken kívül a vizsgálatba került többi kérdésre a lehetséges válaszok közül hány választ adtak.

⁴ A Mérei-fél sűrűség indikátort használtam, ami egy csoportkohéziós mutató, a kölcsönös kapcsolatok számának és a csoport létszámának hányadosa.

⁵ A számításoknál 5%-os szignifikanciaszintet használtam.

IV. A felhasznált adatbázis

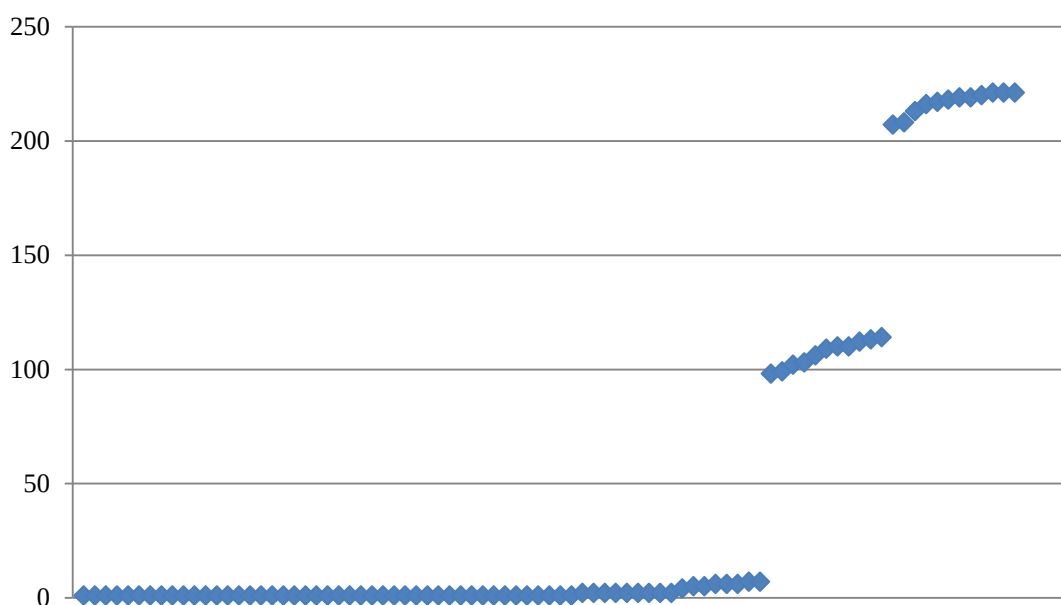
Az elemzésbe bekerült szociometriai adatfelvételeket a Mérei Ferenc Fővárosi Pedagógiai és Pszichológiai Intézet munkatársa, Gebauer Ferenc⁶ iránymutatásával pedagógusok és más ifjúsági csoportok vezetői készítették el 2004-2009 között⁷. Az adatfelvételek nem egy kutatás keretében készültek el, ezért megalkotásukban az elméleti megfontolások nem egyeztek meg. Ez azt eredményezi, hogy a kérdések mennyisége, sorrendje és maguk a kérdések is eltérhetnek az egyes adatfelvételek során, ami hatással lehet az adott válaszokra is. Továbbá, ebből adódóan - ahogy fentebb már jeleztem - az elemzésbe bekerült csoportok nem reprezentálnak semmilyen populációt. Összesen 491 független adatfelvételt sikerült adatbázisba rendezni. Mindegyik adatfelvétel egy csoportot érint. Az adatbázisba került csoportok közül 221 csoportot tudtam vizsgálni, mivel ennyi csoportnál fordultak elő a »Kik azok a fiúk, akik a „legjobbak” a lányoknál?« és »Kik azok a lányok, akik legjobbak a fiúknál?« kérdések, melyek a fizikai attraktivitást mutatják.

A 221 csoportban a kérdések összetétele sok esetben eltért. Voltak olyan kérdések, amiket szinte mindegyik csoportban feltettek, voltak olyanok, amiket a csoportok körülbelül felében és voltak olyan kérdések, amiket egy-két alkalommal kérdeztek le. A következő ábra (1. ábra) mutatja, hogy egy kérdés hány csoportban fordult elő.

⁶ http://www.fppti.hu/intezetrol/munkatarsak/gebauer_ferenc.html (letöltve: 2012.04.12).

⁷ Köszönet illeti a Mérei Szociometriai Műhely Egyesületet, amiért rendelkezésemre bocsátotta a szociometriai adatfelvételeket. Mindezek mellett köszönöm Gregor Anikónak a dolgozatom elkészítéséhez szükséges iránymutatásokat mind az elméleti háttér mind a módszertan szempontjából.

Kérdések előfordulása

1. ábra A vizsgálatba került kérdések előfordulása

A mindössze néhány alkalommal előforduló kérdéseket kizártam az elemzésből és a legalább 98-szor előforduló kérdések kerültek az elemzésbe. Ez összesen 21 kérdést jelent, amiket a következő kritériumokba soroltak: (bizalmi +), (képesség -), (képesség +), (konformizmus +), (közösségi +), (magatartás -), (népszerűség -), (népszerűség +), (rokonszenvi +), (státusz +), (szervezés +), (vezetés +). A + és - jelek az adott tulajdonság meglétére, illetve hiányára utalnak.

Fontos továbbá megjegyezni, hogy számottevő mennyiségű kérdés nagyon hasonlít egymáshoz, csak minimális eltérés (pl.: toldalékok, plusz szavak) tapasztalható. Ezeket a kérdéseket nem vontam össze, mivel ezek a minimális eltérések is változtatnak a kérdések értelmén. A következő táblázatban (1. táblázat) az elemzéshez használt kérdések, a hozzájuk tartozó kritériumok és a kérdések előfordulása olvasható.

Kritérium	Kérdés	Csoportok száma, ahol a kérdés előfordul
Konformizmus +	Kik azok, akiket a tanárok leginkább szeretnek?	221
Rokonszenvi +	Kik a legjobb barátaid az osztályban?	220
Képesség –	Kik a leggyengébb tanulók az osztályban?	219
Képesség +	Kik a legjobb tanulók az osztályban?	219
Népszerűség +	Kik azok a társaid, akiket az osztályból a legtöbben szeretnek?	218
Szervezés +	Egy osztálykarácsonyi műsort ki tudna a	217

	legjobban megszervezni?	
Képesség +	Ki a legügyesebb sportoló?	216
Magatartás –	Kire kell a tanároknak a legtöbbet rászólni?	213
Rokonszenvi +	Egy osztálykiránduláson – ha négyágyas szobák vannak – kikkel lennél legszívesebben egy szobában?	208
Rokonszenvi +	Ha születésnap mulatságot rendeznél, kiket hívnál meg legszívesebben?	207
Bizalmi +	Ha volna egy titkod, társaid közül kire bízhatnád?	114
Közösségi +	Egy vitás kérdésben ki lenne igazságos, pártatlan bíró?	113
Vezetés +	Ha egy osztályfőnöki órán a tanár / tanárnő nem tud bent lenni, kit bízhatna meg a helyettesítésével?	112
Képesség +	Kiről gondolsz, hogy majd jól érvényesül az életben?	110
Képesség +	Egy műveltségi vetélkedőn ki képviselhetné legjobban az osztályt?	110
Vezetés +	Kik azok, akiknek gondolkodását, viselkedését sokan követik?	109
Státusz +	Kinek vannak a legjobb cuccai (ruha, játék, felszerelés)?	106
Népszerűség –	Kik azok a társaid, akiket az osztályból a legkevésbé szeretnek?	103
Közösségi +	Egy vitás kérdésben ki lenne a legigazságosabb bíró?	102
Bizalmi +	Ha volna egy titkod, társaid közül kinek mondanád el legszívesebben?	99
Vezetés +	Ha egy osztályfőnöki órán a tanár (tanárnő) nem tud bent lenni, ki tudná őt legjobban helyettesíteni?	98

1. táblázat A vizsgálatba került kérdések és előfordulásuk

A vizsgálatba összesen 5810 személy került be, 59,2 százalékuk lány és 40,8 százalékuk fiú, életkoruk 10 és 19 év között változott. Az adatfelvételek során a tanulók létszámán kívül, az adatfelvételek dátumát és a csoport tagjainak átlagos életkorát, nemét is rögzítették.

V. Hipotézis

A hipotézis, – mely a várható együttjárásokra vonatkozik – megalkotásánál korábbi kutatások eredményeire támaszkodtam. A korábbi kutatásokból összességében kirajzolódó kép szerint az attraktív külsejű személyek jobban veszik az életben az akadályokat, előnyösebb helyzetekbe kerülnek. Minden vizsgálatba került kritériumhoz,

illetve kérdéshez tartozó együttjárást korábbi kutatások eredményei alapján próbáltam meg előre jelezni. Természetesen az összes tulajdonság és szerep mérésére nem találtam példát korábbi kutatásokban, ezért azokkal a kérdésekkel kapcsolatban saját, közvetett magyarázatok kifejtésére vállalkoztam.

Mulford és társai tanulmányukban bizonyítják, hogy szívesebben működünk együtt attraktív emberekkel (Mulford et al. 1998). *Ezért a (vezetés +) és a (szervezés +) kritériumoknál jelentős (20 százalékos vagy nagyobb) együttjárást várok.* A már többször citált tanulmány (Borch-Alessen-Cliessen 2010), mely kétfajta népszerűséget a „csoportban látható” és „nagyon szeretett” népszerűségét különbözteti meg, arra az eredményre jutott, hogy az attraktivitással mindkettő mindkettős pozitív kapcsolatot mutat. *Úgy gondolom, mivel a „csoportban látható” népszerűség megfelel a kutatásban használt adatbázis (népszerűség +) kritériumának, a „nagyon szeretett” tulajdonság pedig a (rokonszenv +) kritériumának, ezért a korábbi kutatás eredménye alapján ezeknél a kritériumoknál is jelentős együttjárásra számítok. Értelemszerűen a Rokonszenv - kritériumnál nem várok jelentős együttjárást. A bizalom és vonzóság közt nem meglepően pozitív kapcsolatot tártak fel (Takahashi et al. 2006), ezért e két érték között is együttjárást valószínűsítek.*

Nem találtam olyan kutatást, ami általánosságban a képesség kritérium és az attraktivitás közti összefüggéseket tárná fel, talán azért is, mert ez a kritérium túl sok szerteágazó tulajdonságot, szerepet foglal magába. Ezért az egyes képességekkel kapcsolatban külön-külön kerestem korábbi kutatási eredményeket. Ahogy már a szakirodalmi áttekintésben említettem, az attraktívabb megjelenésű diákok jobb iskolai eredményeket érnek el összességében, mint a kevésbé attraktívak (Clark&Walker 2007). *A leggyengébb tanuló kilétét firtató kérdésnél emiatt nem várok magas együttjárást.* A sportolással kapcsolatban kutatók azt állapították meg, hogy fiúknál a sport és az attraktivitás pozitívan korrelál, lányoknál negatívan, ennél a kérdésnél a hipotézist külön választom a nemek alapján (Moreno-Murcia et al. 2011), *fiúknál jelentős összefüggést várok.* Az érvényesülési képesség szempontjából szintén a szakirodalmi részben már megemlített tanulmány (Biddle&Hamermes 1998), pályakezdő ügyvédek kereseti adatait hasonlította össze vonzóságukkal és pozitív összefüggést talált. Persze az érvényesülés nem feltétlenül egyenlő a magas fizetéssel, de úgy gondolom, hogy az érvényesülés részben jól megfogható a kereseti helyzettel. *Szintén összefüggésre számítok érvényesülés és vonzóság kérdésében. Úgy vélem, hogy műveltség és vonzóság pozitívan fog kapcsolódni*

egymáshoz, hiszen az eddig felsorolt tulajdonságoknál, illetve kritériumoknál a vonzó külső inkább jobb státuszba juttatta a diákokat, mint rosszabbra.

A vonzóság hatását a magatartásra tárgyaló művel nem találkoztam, a fentebb már többször idézett nyílt agresszióval is foglalkozó írás (Borch-Alessen-Cliessen 2010) szerzői úgy találták, hogy van kapcsolat a vonzóság és a nyílt agresszió között fiúk esetében.

Konformizmus és attraktivitás kérdéskörében nem találtam releváns tanulmányt, viszont Algozzine a már említett kutatásában pont a „Kik azok, akiket a tanárok leginkább szeretnek?” kérdést tette fel dolgozatában, ami az általam használta adatbázisban is szerepel, magyarázó változóként az attraktivitást használta (Algozzine 1997). *Mivel a konformizmus kritérium jelen kutatásnál nem foglal magába más kérdést ezért ez alapján a kutatás alapján várom az eredményt, habár Algozzine nem foglalkozott írásában a konformizmussal, kizárólag a pozitív diák-tanár interakciókkal és az attraktivitással. A (közösségi +) kritériummal kapcsolatban nem meglepő módon a közösségi funkció, jelen esetben a bíraskodás és a vonzóság összefüggését feltételezem.*

Az utolsó, státusz kritérium, mely az itt szereplő kérdésnél az anyagi javakra kérdez rá feltételezésem szerint nem lesz kapcsolatban a vonzósággal. Ezt azzal kívánom indokolni, hogy a vonzó külső gyerek-, illetve fiatalkorban nem tehet módosabbá, mivel nincsenek olyan jövedelemszerző lehetőségek, mint felnőttkorban, amikor ki lehet használni ezt az adottságot. Tinédzser korban alapvetően a szülők jövedelmi/vagyoni helyzete határozza meg, hogy a gyermek mit engedhet meg magának anyagi értelemben. Megfordítva a lehetséges összefüggés irányát úgy gondolom a javakkal való ellátottság önmagában kevés ahhoz, hogy valaki jelentősen vonzónak tűnjön társai szemében.

Az alábbi táblázatban (2. táblázat) olvashatóak a hipotézis alapján várható eredmények. Ahol dőlt, félkövér betűvel van szedve a kérdés és kritérium ott várok jelentős együttjárást (20%<).

Kritérium	Kérdés
Bizalmi +	<i>Ha volna egy titkod, társaid közül kire bízhatnád?</i>
Bizalmi +	<i>Ha volna egy titkod, társaid közül kinek mondanád el legszívesebben?</i>
Képesség –	Kik a leggyengébb tanulók az osztályban?
Képesség +	<i>Kik a legjobb tanulók az osztályban?</i>
Képesség +	<i>Ki a legügyesebb sportoló?</i>⁸
Képesség +	<i>Kiről gondolod, hogy majd jól érvényesül az életben?</i>
Képesség +	<i>Egy műveltségi vetélkedőn ki képviselhetné legjobban az osztályt?</i>
Konformizmus +	<i>Kik azok, akiket a tanárok leginkább szeretnek?</i>
Közösségi +	<i>Egy vitás kérdésben ki lenne igazságos, pártatlan bíró?</i>
Közösségi +	<i>Egy vitás kérdésben ki lenne a legigazságosabb bíró?</i>
Magatartás –	<i>Kire kell a tanároknak a legtöbbet rászólni?</i>⁹
Népszerűség –	Kik azok a társaid, akiket az osztályból a legkevésbé szeretnek?
Népszerűség +	<i>Kik azok a társaid, akiket az osztályból a legtöbbet szeretnek?</i>
Rokonszenvi +	<i>Kik a legjobb barátaid az osztályban?</i>
Rokonszenvi +	<i>Egy osztálykiránduláson – ha négyágyas szobák vannak – kikkel lennél legszívesebben egy szobában?</i>
Rokonszenvi +	<i>Ha születésnap mulatságot rendeznél, kiket hívnál meg legszívesebben?</i>
Státusz +	Kinek vannak a legjobb cuccai (ruha, játék, felszerelés)?
Szervezés +	<i>Egy osztálykarácsonyi műsort ki tudna a legjobban megszervezni?</i>
Vezetés +	<i>Ha egy osztályfőnöki órán a tanár / tanárnő nem tud bent lenni, kit bízhatna meg a helyettesítésével?</i>
Vezetés +	<i>Kik azok, akiknek gondolkodását, viselkedését sokan követik?</i>
Vezetés +	<i>Ha egy osztályfőnöki órán a tanár (tanárnő) nem tud bent lenni, ki tudná őt legjobban helyettesíteni?</i>

2. táblázat A vizsgálatba került kérdések és a hipotézisem által várt eredmények

⁸ Ennél a kérdésnél nemi szempontból külön válik a várt érték, csak fiúk esetében várok jelentős együttjárást.

⁹ Hasonló módon ennél a kérdésnél is csak a fiúk esetében várok együttjárást.

VI. Eredmények

A »Kik azok a lányok, akik „legjobbak” a fiúknál?« kérdésre a fiúk 86,5 százaléka válaszolt, a lányok 89 százaléka és az összes vizsgálatba került diák 87,9 százaléka. A »Kik azok a fiúk, akik a „legjobbak” a lányoknál?« kérdésre a fiúk 86 százaléka válaszolt, a lányok 84,4 százaléka, az összes válaszadó 85 százaléka.

A következő táblázatban (3. táblázat) látható, hogy mekkora együttjárást tapasztaltam attraktivitás és az egyes kérdések között. A 20 százalékos vagy nagyobb együttjárásokat dőlt, félkövér betűkkel jeleztem.

Kritérium	Kérdés	Átlagos koincidencia mutató a "legjobb" lány kérdés esetében	Átlagos koincidencia mutató a "legjobb" fiú kérdés esetében
Bizalmi +	Ha volna egy titkod, társaid közül kinek mondanád el legszívesebben?	18,20%	15,68%
Bizalmi +	Ha volna egy titkod, társaid közül kire bízhatnád?	15,73%	11,22%
Képesség –	Kik a leggyengébb tanulók az osztályban?	4,05%	12,22%
Képesség +	Kiről gondolod, hogy majd jól érvényesül az életben?	18,31%	8,90%
Képesség +	Egy műveltségi vetélkedőn ki képviselhetné legjobban az osztályt?	9,96%	16,69%
Képesség +	Ki a legügyesebb sportoló?	9,79%	29,98%
Képesség +	Kik a legjobb tanulók az osztályban?	15,55%	9,74%
Konformizmus +	Kik azok, akiket a tanárok leginkább szeretnek?	16,66%	9,88%
Közösségi +	Egy vitás kérdésben ki lenne a legigazságosabb bíró?	15,41%	11,09%
Közösségi +	Egy vitás kérdésben ki lenne igazságos, pártatlan bíró?	9,24%	9,40%
Magatartás –	Kire kell a tanároknak a legtöbbet rászólni?	5,24%	24,53%
Népszerűség –	Kik azok a társaid, akiket az osztályból a legkevésbé szeretnek?	2,26%	2,40%
Népszerűség +	Kik azok a társaid, akiket az osztályból a legtöbben szeretnek?	27,65%	23,98%
Rokonszenvi +	Ha születésnap mulatságot rendeznél, kiket hívnál meg legszívesebben?	20,81%	19,63%
Rokonszenvi +	Kik a legjobb barátaid az osztályban?	18,73%	17,59%
Rokonszenvi +	Egy osztálykiránduláson – ha négyágyas szobák vannak – kikkel lennél legszívesebben egy szobában?	21,25%	18,31%
Státusz +	Kinek vannak a legjobb cuccai (ruha,	30,41%	16,98%

	játék, felszerelés)?		
Szervezés +	Egy osztálykarácsonyi műsort ki tudna a legjobban megszervezni?	21,97%	8,26%
Vezetés +	Kik azok, akiknek gondolkodását, viselkedését sokan követik?	16,25%	17,12%
Vezetés +	Ha egy osztályfőnöki órán a tanár (tanárnő) nem tud bent lenni, ki tudná őt legjobban helyettesíteni?	16,99%	12,20%
Vezetés +	Ha egy osztályfőnöki órán a tanár / tanárnő nem tud bent lenni, kit bízhatna meg a helyettesítésével?	12,74%	7,36%

3. táblázat A vizsgálatba került kérdések és a hozzájuk tartozó átlagos ko incidencia mutatók

A táblázatból leolvasható, hogy a »Kik azok a lányok, akik „legjobbak” a fiúknál?« kérdésre adott válaszok öt kérdésnél jártak együtt jelentősen („Kik azok a társaid, akiket az osztályból a legtöbben szeretnek?»; „Ha születésnap mulatságot rendeznél, kiket hívnál meg legszívesebben?»; „Egy osztálykiránduláson – ha négyágyas szobák vannak – kikkel lennél legszívesebben egy szobában?»; „Kinek vannak a legjobb cuccai (ruha, játék, felszerelés)?»; „Egy osztálykarácsonyi műsort ki tudna a legjobban megszervezni?”).

Ezzel szemben a »Kik azok a fiúk, akik „legjobbak” a lányoknál?« kérdésre adott válaszok csupán három esetben jártak együtt a 21 kérdés közül („Ki a legügyesebb sportoló?»; „Kire kell a tanároknak a legtöbbet rászólni?»; Kik azok a társaid, akiket az osztályból a legtöbben szeretnek?”).

A hipotézis tükrében vizsgálva az eredményeket arra juthatunk a „legjobb” lány kérdés kapcsán, hogy a várt 17 jelentős együttjárás helyett mindösszesen 5 kérdés esetében volt jelentős az együttjárás. Az 5 kérdés közül egy olyan volt, ahol nem vártam erős összefüggést, méghozzá az egész vizsgálatban a legnagyobbat („Kinek vannak a legjobb cuccai (ruha, játék, felszerelés)?») 30 százalékosat.

A „legjobb” fiú kérdéshez kapcsolódó ko incidencia mutatók a hipotézishez képest jobban elmaradtak. Csak három esetben tapasztaltam jelentős együttjárást pedig 18 esetben vártam. Viszont a három kérdés közül mindhárom olyan kérdés, ahol a válaszok együttjárására számítottam.

Összegezve azt mondhatjuk, hogy a legjobb lány kérdés esetében a hipotézisben várt jelentős együttjárások 29%-a teljesült, míg a legjobb fiú kérdés esetében ez az arány mindössze 16%.

Azonban a hipotézis megalkotásához korábbi kutatási eredményeket használtam fel, és pontosan azoknál a kérdéseknél volt a legalacsonyabb az együttjárás, amik a korábbi kutatási eredményekkel ellentétes együttjárásokat mutattak volna. Több olyan kérdésnél például (bizalom +), (vezetés +) tapasztaltam majdnem 20 százalékos együttjárást, amiknél számítottam is a magas koincidencia mutatóra.

Véleményem szerint a várt koincidencia mutatók elmaradása alapvetően két tényezőre vezethető vissza. Az egyik az, hogy a 20 százalékos határérték használata nem minden csoport esetében lehet kívánatos, mert az együttjáró válaszok arányát nagyban befolyásolja a csoport mérete. Továbbá lehetséges, hogy Mérei először 1975-ben megjelent munkája óta – amikor lefektette ezeket a határvonalakat – olyan változások történhettek a társadalomban, iskolarendszerben amelyek indokoltá tennék a határértékek felülvizsgálatát. Ezt alátámasztja, hogy könyvében (Mérei 1971) a saját vizsgálatai során sokkal magasabb koincidencia értékeket kapott. Az együttjárások mélyebb megértéséhez nemi bontásban vizsgáltam az együttjáróan jelölők arányát.

VI.1. Válaszadás nemek szerint

Feltételezésem szerint a vonzóságot firtató kérdéseknél a fiúk és lányok választásai eléggé eltérhetnek, nem mindegy, hogy saját nemükkel kapcsolatban válaszolnak a „legjobb” kérdésekre vagy az ellenkező neműekkel kapcsolatban. A következő táblázat (4. táblázat) nemi bontásban megmutatja, hogy a „legjobb lány” és a további 21 kérdésre hány százaléknyan válaszoltak ugyanakkor a személynek a nevével.

Kritérium	Kérdés	Az összes csoporttag hány százaléka jelölt együttjáróan? (átlagosan)	A lányok hány százaléka jelölt együttjáróan? (átlagosan)	A fiúk hány százaléka jelölt együttjáróan? (átlagosan)
Bizalmi +	Ha volna egy titkod, társaid közül kinek mondanád el legszívesebben?	27,17%	35,23%	16,61%
Bizalmi +	Ha volna egy titkod, társaid közül kire bízhatnád?	31,07%	45,16%	17,53%
Képesség –	Kik a leggyengébb tanulók az osztályban?	9,01%	9,05%	8,16%
Képesség +	Kiről gondolod, hogy majd jól érvényesül az életben?	19,29%	18,95%	20,73%
Képesség +	Egy műveltségi vetélkedőn ki képviselhetné legjobban az osztályt?	19,76%	25,42%	11,91%
Képesség +	Ki a legügyesebb sportoló?	29,36%	28,27%	32,50%
Képesség +	Kik a legjobb tanulók az osztályban?	33,16%	38,13%	27,42%
Konformizmus +	Kik azok, akiket a tanárok leginkább szeretnek?	31,41%	33,81%	28,94%
Közösségi +	Egy vitás kérdésben ki lenne a legigazságosabb bíró?	18,69%	19,87%	17,40%
Közösségi +	Egy vitás kérdésben ki lenne igazságos, pártatlan bíró?	29,24%	36,08%	23,29%
Magatartás –	Kire kell a tanároknak a legtöbbet rászólni?	9,86%	10,82%	8,08%
Népszerűség –	Kik azok a társaid, akiket az osztályból a legkevésbé szeretnek?	4,09%	4,64%	2,65%
Népszerűség +	Kik azok a társaid, akiket az osztályból a legtöbbet szeretnek?	46,47%	55,59%	36,24%
Rokonszenvi +	Ha születésnap mulatságot rendeznél, kiket hívnál meg legszívesebben?	31,49%	48,35%	13,60%
Rokonszenvi +	Kik a legjobb barátaid az osztályban?	30,00%	45,68%	12,31%
Rokonszenvi +	Egy osztálykiránduláson – ha négyágyas szobák vannak – kikkel lennél legszívesebben egy szobában?	33,42%	46,13%	20,39%

Státusz +	Kinek vannak a legjobb cuccai (ruha, játék, felszerelés)?	48,29%	58,69%	34,59%
Szervezés +	Egy osztálykarácsonyi műsort ki tudna a legjobban megszervezni?	38,07%	41,48%	34,10%
Vezetés +	Kik azok, akiknek gondolkodását, viselkedését sokan követik?	32,54%	37,43%	28,74%
Vezetés +	Ha egy osztályfőnöki órán a tanár (tanárnő) nem tud bent lenni, ki tudná őt legjobban helyettesíteni?	24,07%	27,11%	19,87%
Vezetés +	Ha egy osztályfőnöki órán a tanár / tanárnő nem tud bent lenni, kit bízhatna meg a helyettesítésével?	30,11%	36,57%	20,73%

4. táblázat A vizsgálatba került és a „legjobb” lány kérdésekhez tartozó átlagos koincidencia mutatók és az együttjáróan válaszolók nemi megoszlása

A következő táblázat (5. táblázat) megmutatja, hogy a „legjobb” fiú kérdés és a többi 21 kérdésnél a csoporttagok hány százaléka jelölt együttjáróan összesen és nemek szerinti bontásban.

Kritérium	Kérdés	Az összes csoporttag hány százaléka jelölt együttjáróan? (átlagosan)	A lányok hány százaléka jelölt együttjáróan? (átlagosan)	A fiúk hány százaléka jelölt együttjáróan? (átlagosan)
Bizalmi +	Ha volna egy titkod, társaid közül kinek mondanád el legszívesebben?	19,08%	7,77%	36,82%
Bizalmi +	Ha volna egy titkod, társaid közül kire bízhatnád?	24,95%	9,54%	45,25%
Képesség –	Kik a leggyengébb tanulók az osztályban?	21,74%	20,09%	23,31%
Képesség +	Egy műveltségi vetélkedőn ki képviselhetné legjobban az osztályt?	46,48%	43,05%	52,29%
Képesség +	Kiről gondolod, hogy majd jól érvényesül az életben?	16,70%	15,40%	17,51%

Képesség +	Ki a legügyesebb sportoló?	28,32%	23,70%	35,83%
Képesség + Konformizmus +	Kik a legjobb tanulók az osztályban?	17,69%	17,47%	18,04%
	Kik azok, akiket a tanárok leginkább szeretnek?	18,57%	16,73%	21,21%
Közösségi +	Egy vitás kérdésben ki lenne a legigazságosabb bíró?	16,49%	13,78%	21,07%
Közösségi +	Egy vitás kérdésben ki lenne igazságos, pártatlan bíró?	20,32%	15,74%	26,10%
Magatartás –	Kire kell a tanároknak a legtöbbet rászólni?	39,60%	38,70%	41,05%
Népszerűség –	Kik azok a társaid, akiket az osztályból a legkevésbé szeretnek?	4,72%	3,41%	7,58%
Népszerűség +	Kik azok a társaid, akiket az osztályból a legtöbbet szeretnek?	38,61%	32,83%	47,13%
Rokonszenvi +	Ha születésnap mulatságot rendeznél, kiket hívnál meg legszívesebben?	27,29%	10,28%	52,23%
Rokonszenvi +	Egy osztálykiránduláson – ha négyágyas szobák vannak – kikkel lennél legszívesebben egy szobában?	24,84%	4,75%	53,39%
Rokonszenvi +	Kik a legjobb barátaid az osztályban?	29,54%	14,43%	51,23%
Státusz +	Kinek vannak a legjobb cuccai (ruha, játék, felszerelés)?	29,39%	20,82%	42,53%
Szervezés +	Egy osztálykarácsonyi műsort ki tudna a legjobban megszervezni?	15,32%	11,87%	19,67%
Vezetés +	Kik azok, akiknek gondolkodását, viselkedését sokan követik?	29,91%	26,76%	35,73%
Vezetés +	Ha egy osztályfőnöki órán a tanár (tanárnő) nem tud bent lenni, ki tudná őt legjobban helyettesíteni?	21,90%	18,40%	25,92%
Vezetés +	Ha egy osztályfőnöki órán a tanár / tanárnő nem tud bent lenni, kit bízhatna meg a helyettesítésével?	14,09%	12,09%	16,23%

5. táblázat A vizsgálatba került és a „legjobb” fiú kérdésekhez tartozó átlagos koincidencia mutatók és az együttjáróan válaszolók nemi megoszlása

A „legjobb” lány kérdéshez tartozó táblázatból (4. táblázat) kitűnik, hogy mindösszesen két olyan kérdés volt, ahol az együttjáró válaszokat átlagosan nagyobb arányban fiúk adták (Kik a legjobb tanulók az osztályban?, Egy műveltségi vetélkedőn ki képviselhetné legjobban az osztályt?). A többi kérdés esetében, mindenhol a lányok válaszoltak ugyanúgy a két kérdésre nagyobb arányban. A „legjobb” fiú kérdésekhez kapcsolódó eredmények (5. táblázat) hasonlóak a „legjobb” lány kérdésnél kapott eredményekhez, a „legjobb” fiú kérdésre a fiúk válaszoltak nagyobb arányban.

A „legjobb” lány kérdéseknél elsősorban a bizalmi +, rokonszenvi +, népszerűség +, státusz + kritériumoknál magas a különbség (18-34%) a lányok és fiúk között egybevágó válaszok arányát tekintve. Ez abból fakadhat, hogy ezeknél a kérdéseknél elsősorban azokat jelölhetik meg a válaszadók, akikkel szorosabb, baráti kapcsolatot ápolnak.

Ez a tendencia szintén észrevehető a „legjobb” fiú kérdésnél. A (rokonszenvi +) és (bizalmi +) kérdéseknél nagy a nemek közti válaszadási arányok közti különbség, a fiúk válaszoltak inkább nagy különbséggel egybevágóan ezeknél a kritériumoknál.

A megvalósult együttjáró válaszok aránya a lehetséges együttjáró választásokhoz képest a „legjobb” lány kérdésnél 20,8 százalék a fiúknál, 33,7 százalék a lányoknál.

Ugyanez az arány a „legjobb” fiú kérdésnél 34,4 százalék a fiúknál, 19,2 százalék a lányoknál.

VI.2. Az együttjárás okai

Ahhoz, hogy közelebbi képet kapjak arról, hogy az egyes kérdések esetében mitől függ az együttjárás, ahogy már írtam lineáris regresszió elemzéseket végeztem, stepwise módszerrel. Magyarázó változóként a következő csoportszintű változókat használtam: fiúk aránya a csoportban, fiúk aránya az együttjáró válaszoknál, átlagos életkor, csoportlétszám, adatfelvétel időpontja, bemenő rokonszenvi kapcsolatok standard hibája, kitöltési arány a vizsgált kérdésnél, sűrűség. A függő változó a koincidencia mutató volt. Összesen 42 regresszió számítást hajtottam végre a „legjobb” fiú és „legjobb” lány kérdéshez kapcsolódó koincidencia mutatókkal. A következőkben változónként fogom bemutatni a fontosabb eredményeket.

A „legjobb” lány kérdéshez kapcsolódó koincidencia mutatókat is magában foglaló regresszió számítások (továbbiakban „legjobb” lány regresszió) eredményei a Függelék 1. táblázatában olvashatóak. A Függelék 2. táblázata a „legjobb” fiú kérdéssel összefüggő koincidencia mutatókat tartalmazó regressziószámítások (továbbiakban „legjobb” fiú regresszió) eredményeit mutatja.

A **megmagyarázott hányad** a „legjobb” lány regresszióknál 0,05 és 0,563 között mozgott, átlagosan 0,303, ami jónak ítéltető. Általában azoknál a kérdéseknél volt alacsony a megmagyarázott hányad, ahol az együttjárás mértéke is kisebb volt. A megmagyarázott hányad a „legjobb” fiú regresszióknál 0,05 és 0,343 között mozgott, ami azt jelenti, hogy alacsonyabb tartományban vannak az értékek, mint a „legjobb” lány kérdéshez kapcsolódó számításoknál. A megmagyarázott hányadok átlagos értéke (0,217) is alacsonyabb, majdnem egytizeddel a „legjobb” lány kérdéssel összefüggő regresszió számításokhoz képest. A „legjobb” fiú regresszióknál ellentétben a „legjobb” lány regressziókkal viszonylag magas koincidencia mutatóval rendelkező kérdéspárok esetében is lehet alacsony a megmagyarázott hányad.

A **létszám** a „legjobb” lány regressziók szinte minden esetében (kivéve a „Kik azok a társaid, akiket az osztályból a legkevésbé szeretnek?”; „Ki a legügyesebb sportoló?”, „Kik a leggyengébb tanulók az osztályban?”) szignifikáns hatást mutatott, enyhén negatív kapcsolatban állt a koincidencia mutató nagyságával. A „legjobb” fiú regresszióknál is a létszám szinte minden modellnél, kivéve a (közösség +), (népszerűség -), (státusz +) kritériumoknál negatív összefüggésben, de belekerült a modellekbe.

A **kitöltési arány** változó is viszonylag gyakran fordult elő a „legjobb” lány modellekben, pozitív kapcsolatban a koincidencia mutatóval. A (rokonszeri +), (magatartás -), (népszerűség -) kritérium esetében viszont egyszer sem került bele a modellekbe, néhány (képesség -) kritériumú kérdésnél is hiányzott. A „legjobb” fiú regresszióknál is hasonlóképpen számos helyen befolyásolta a koincidencia mutató értékét, minden esetben pozitív kapcsolat tapasztalható köztük.

A csoport kohézióját mérő **sűrűség** indikátor sokkal kevesebb modellnél lett szignifikáns. A „legjobb” lány regressziók esetén a (bizalmi +), kritérium egyik és a (vezetés +) kritérium két kérdésénél, és a (közösségi +), (szervezés +), népszerűség kritérium kérdéseinél lépett be a modellbe. Minden ilyen esetben negatív kapcsolat tapasztalható a koincidencia mutató és a sűrűség között. Úgy tűnik, hogy a „legjobb” lány szerephez

akkor társulnak közösségi funkciók, amikor a csoport nincs túlságosan átszöve rokonszenvi kapcsolatokkal. A sűrűség változó a „legjobb” fiú regresszióknál a koincidencia mutatóval pozitív kapcsolatban van a (vezetés +) kritérium egyik kérdésével. Viszont negatív kapcsolatban van a (bizalmi +) kritérium kérdéseivel és (képesség +) egyik kérdésével. Egyértelműen megállapítható, hogy azoknál a csoportoknál, ahol kevesebb kölcsönös kapcsolat van a csoporttagok között, ott a bizalmi és a „legjobb” fiú szerepek összekapcsolódnak, ezt mutatja a relatív magas megmagyarázott hányad is a kérdés a modellekénél (0,34; 0,29).

A **fiúk aránya** a (magatartás -), (szervezés +) kritériumoknál és a (rokonszenv +), (vezetés +), (képesség -) kritériumokhoz tartozó kérdések közül egy-egy esetben került be a modellbe, minden alkalommal pozitív irányú kapcsolat figyelhető meg a koincidencia mutató és fiúk aránya az együttjáró válaszoknál változó között. Úgy vélem összesen két különböző hatásról kell beszélni ennél a változónál. Az első esetben a (magatartás -), (képesség -) kritériumok tartoznak össze, mivel mindkét kérdés normaszegésre utal. Véleményem szerint a kutatásba került csoportok egy kis részénél a fiúknak kifejezetten imponálnak azok a lányok, akik normaszegők. Azért csak kis résznél, mert rendkívül elenyésző, 8 százalék volt az együttjáróan válaszoló fiúk aránya mindkét kérdésnél. A második hatásnál pedig egyfajta szervező, vezető lány jelenik meg, szintén a fiúk egy bizonyos hányada szerint a szervező, vezető lány a „legjobb”. Természetesen a megállapítások alátámasztására a jelen kutatásban szereplő adatok önmagukban nem elégségesek, későbbi kutatás témája lenne ellenőrizni az itt felvázoltakat. A fiúk aránya az „legjobb” fiú regresszióknál a (vezetés +), (szervezés +), (népszerűség -), (képesség +) és (képesség -) kritériumoknál befolyásolta a koincidencia mutatók mértékét. A legfontosabb, hogy a regressziószámítás is megerősíti a fentebb már említett hatást, hogy inkább a lányoknak fontos, hogy a „legjobb” fiú jó sportoló is legyen, mivel a (képesség +) kritérium jó sportolóra vonatkozó kérdésénél a lányok nagyobb arányban jelöltek együttjáróan és a modellbe is negatívan került be a fiúk aránya az együttjáró válaszoknál változó.

A **fiúk aránya a csoportban** változó mindenhol negatív összefüggésben szerepel a koincidencia mutatóval a „legjobb” lány regresszióknál. A (képesség +) kritérium két, a (vezetés +) kritérium egy kérdésénél, és a (népszerűség -), (népszerűség +), (magatartás -), (státusz +) kritériumoknál jelenik meg. Említésre méltó, hogy a (magatartás -) kritériumnál negatív összefüggésben jelenik meg ez a változó, míg ugyanennél a

kritériumnál pozitív összefüggésben jelenik meg a fiúk aránya a csoportban változó. Ez azt jelenti, hogy minél több fiú található az együttjáró választ adók között annál inkább összefügg a „legjobb” lány kérdés és a (magatartás -) kritérium, viszont minél kevesebb fiú van a csoportban annál kevésbé függ össze a (magatartás -) kritérium és a „legjobb” lány kérdés. Továbbá megválaszolandó kérdés, hogy a fiúk aránya a csoportban változó hogyan kerülhet a (népszerűség +) és (népszerűség -) kritériumokhoz kapcsolódó koincidencia mutatókkal összefüggésbe. Viszonylag sok modellbe került bele a fiúk aránya a csoportban változó a „legjobb” fiú regresszióknál. Főleg a (rokonszenvi +) kritériumnál, de a (státusz +) és (népszerűség +) kritériumhoz tartozó modellekben található meg. Úgy tűnik minél több a fiú, a „legjobb” fiúnak annál inkább ki kell tennie valamilyen tulajdonsággal, ami kiemeli őt a többi fiú közül. Fontos megjegyezni, hogy minél több a fiú, a (magatartás -) kritérium annál kevésbé jár együtt a „legjobb” fiú szereppel.

A **bejövő kapcsolatok szórása** változó a „legjobb” lány és a „legjobb” fiú regresszióknál is elelnyésző hatásának bizonyult.

VII. Összefoglalás

A koincidencia mutató alkalmazásával számszerűsíthetővé vált a két „legjobb” kérdés és a többi 21 kérdés együttjárása. Az eredmények megmutatták, hogy az elemzésbe került csoportokban a tagok számára mennyire kapcsolódnak össze a vizsgált szerepek és tulajdonságok. Ezzel együtt, ahogy korábban már kifejtettem pontos képet kaptunk arról, hogy mit jelent „legjobb”-nak lenni. A felállított hipotézist sikeresen lehetett tesztelni a módszerrel, bár az eredmények interpretálása nem feltétlenül egyszerű, erre nemsokára kitérek. A koincidencia mutatók más háttérváltozókkal való összefüggésének tesztelése is úgy gondolom, hogy működőképes. Az adatbázis hiányossága, hogy nem tudjuk meg belőle milyen rangú településeken vették fel az adatokat és nem tudjuk meg, hogy milyen típusú (gimnázium, szakközépiskola, szakmunkásképző, általános iskola) oktatási intézményekben zajlottak a felmérések. Feltételezésem szerint ezek a változók még erősebbé tennék a modellek magyarázóerejét. A koincidencia mutatóakat áttekintve azt gondolom, hogy a régmúltban lefektetett határértékek nem biztos, hogy manapság is használhatóak, mert mindkét „legjobb” kérdés együttjárásait tekintve észrevehetjük, hogy számos kérdésnél lett a koincidencia mutató átlaga éppenhogy 20% alatt. Meg kell jegyezni továbbá azt is, hogy a koincidencia mutatók átlagolása is sokat torzíthat a

végleges eredményeken. Mindezek mellett meg kell említenünk a koincidencia mutató legnagyobb hibáját, miszerint érzékeny a csoportméretére. Úgy gondolom, hogy olyan módszerre lenne szükség, ami azt vizsgálja, hogy hány személy gondolja szociometriai választásai által, hogy két szerep összekapcsolódik, ellentétben az OLS regresszióval, és nem érzékeny a csoportméretre továbbá határértékei nem avulhatnak el ellentétben a koincidencia mutatóval.

Ahogy jeleztem a bevezetőben a kutatás eredményeit némi fenntartással kell kezelnünk, mivel az adatok nem reprezentálnak semmilyen populációt, tehát nem általánosíthatóak. Ennek ellenére úgy vélem fontos részletezni, hogy milyen eredmények születtek. Az áttekintett szakirodalmak néhány kivételtől eltekintve az attraktivitással valamilyen pozitív, az életben való érvényesülést segítő tulajdonságot hoztak összefüggésbe. Saját vizsgálódásaim eredménye, hogy valóban van összefüggés az attraktivitás és több előnyös szerep, tulajdonság között, bár nem annyi, mint amit korábbi kutatások jeleztek, „legjobb” lány kérdésnél a hipotézis a lehetséges esetek 29%-ban, a „legjobb” fiú kérdésnél a lehetséges esetek 16%-ban teljesült. Ahogy már részleteztem ez az alacsonyabb eredmény a módszerből fakadhat, ami egyes, nagylétszámú csoportok esetében túl magas korlátot támaszt az összefüggéssel szemben.

Figyelemre méltó eredmény, hogy a „legjobb” kérdések és a (rokonszenv +), (bizalom +) kritériumok együttjárásainál vannak a legnagyobb eltérések a két nem között, aszerint hogy hány százalékuk válaszolt együttjáróan. Mindig annak a nemnek a képviselői jelöltek nagyobb arányban együttjáróan ezeknél a kritériumoknál, amelyik nemre a kérdés irányult. Egy korábbi kutatás kimutatta, hogy Magyarországon, ellentétben például Németországgal számos demográfiai tényező mellett nemileg is rendkívül homogének a baráti kapcsolatok (Angelusz&Tardos 1991). Ezért úgy gondolom, hogy amikor a válaszadóknak saját nemükbe tartozók közül kellett kiválasztaniuk a „legjobbat”, akkor inkább a baráti kapcsolatok kerültek előtérbe, mintsem társaik tényleges értékelése a vonzóság alapján. Ez két okból fakadhat, az egyik az, hogy nem tudják megmondani a válaszadók, hogy saját nemük esetében mitől lesz valaki vonzó, ezért bejelölik barátjukat, a másik ok esetében lehetséges, hogy a rokonszenvezés miatt ismét csak a Halo-hatás eredményeképpen vonzónak is találják majd barátjukat.

A regressziós modellek eredményeit tovább vizsgálva elmondhatjuk, hogy a létszám szinte mindig negatívan befolyásolja az attraktivitás és a többi szerep együttjárását, bár ez a hatás általában kismértékű. Valószínűleg megállja a helyét az a vélekedés, hogy minél

több tagból áll egy csoport annál nehezebben tudnak a csoporttagok szofisztikált véleményt alkotni a többi társukról, mert a csoporttagok közti kötések nem lehetnek olyan erősek, mint egy kisebb csoportban.

A háttérváltozók közül fontos még kiemelni a csoportkohéziót mérő sűrűség változót, úgy tűnik, hogy a rokonszenvi kapcsolatokkal kevésbé rendelkező csoportoknál kapcsolódik össze jobban a bizalom és az attraktivitás. Tehát az attraktív személy azokban az esetekben válik a bizalom forrásává, amikor a csoport széttöredezett, valószínűleg azért, mert a bizalomhiányos légkörben ismét csak a külső alapján ítélünk, ha olyan emberre van szükségünk, aki támaszt nyújthat.

Nem lehet még elmenni szó nélkül a csoportok, illetve a válaszolók nemi összetételének befolyásoló ereje mellett sem, mindkét attraktivitásra vonatkozó kérdés együttjárásait számos helyen befolyásolják, főleg a barátsághoz kapcsolódó (rokonszenv +), (bizalom +) kritériumoknál.

Véleményem szerint a kutatást egy másfajta mérőszám alkalmazásával lenne érdemes folytatni, egy egységes adatfelvétellel, mely az általános demográfiai háttérváltozókon kívül reprezentálja a magyar fiatalkorúakat iskolatípus szerint is.

VIII. Irodalomjegyzék

Algozzine, Bob (1977): Perceived Attractiveness and Classroom Interactions. The Journal of Experimental Education, 46 (1): 63-66.

Angelusz Róbert – Tardos Róbert (1991): Hálózatok, Stílusok, Struktúrák. Budapest: ELTE Szociológiai Intézet-MKI.

Aronson, Elliot – Pratkanis, Anthony R. (1992): A rábeszélőgép. Budapest: Ab Ovo.

Biddle, Jeff E. – Hamermesh, Daniel S. (1998): Beauty, Productivity, and Discrimination: Lawyers' Looks and Lucre. Journal of Labor Economics 16 (1): 172-201.

Borch, Casey – Hyde, Allen – Cillessen, Antonius H. N. (2010): The role of attractiveness and aggression in high school. Social Psychology of Education, 14 (1):23–39.

Cialdini, Robert B. (2009): Hatás - A befolyásolás pszichológiája. Budapest: HVG Kiadó.

Clark, Christopher – Walker, Douglas M. (2007): Attractiveness and Adolescent Student Performance. Kézirat.

Dion, K., – Berscheid, E., – Walster, E. (1972). What is beautiful is good. Journal of Personality and Social Psychology, 24(3), 285-290.

Mérei Ferenc (1971): Közösségek rejtett hálózata. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

Moreno–Murcia, Juan Antonio – Hellín, Pedro – González–Cutre, David – Martínez–Galindo, Celestina (2011): Influence of Perceived Sport Competence and Body Attractiveness on Physical Activity and other Healthy Lifestyle Habits in Adolescents. The Spanish Journal of Psychology 14 (1): 282-292.

Mulford, Matthew – Orbell, John – Shatto, Catherine – Stockard, Jean (1998): Physical Attractiveness, Opportunity, and Success in Everyday Exchange. *American Journal of Sociology*, 103 (6): 1565-1592.

Nisbett, Richard E. – Wilson, Timothy D. (1977). "The halo effect: Evidence for unconscious alteration of judgments". *Journal of Personality and Social Psychology* (American Psychological Association) 35 (4): 250–256.

Petrusek, Miroslav (1972): *Szociometria – Elméletek, módszer és technikák*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

Takahashi, Chisato – Yamagishi, Toshio – Tanida, Shigehito – Kanazawa, Satoshi (2006): Attractiveness and Cooperation in Social Exchange. *Evolutionary Psychology*, 8 (4): 315-329

IX. Függelék

1. táblázat A „legjobb” lány kérdéshez kapcsolódó regressziószámítások eredményei

Kritérium	Kérdés	Adjusted R square	Létszám	Kitöltési arány	Sűrűség	Fiúk aránya a csoportban	Fiúk aránya az együttjáró válaszoknál	Bejövő kapcsolatok szórása	Kor	Adatfelvétel időpontja
Bizalmi +	Ha volna egy titkod, társaid közül kinek mondanád el legszívesebben?	0,563	-0,007	0,197	-0,137					
Bizalmi +	Ha volna egy titkod, társaid közül kire bízhatnád?	0,405	-0,006	0,132						
Képesség –	Kik a leggyengébb tanulók az osztályban?	0,111		0,066			0,039	1,08E-04		
Képesség +	Kiről gondolod, hogy majd jól érvényesül az életben?	0,177	-0,007			-0,171				
Képesség +	Egy műveltségi vetélkedőn ki képviselhetné legjobban az osztályt?	0,191	-0,006	0,135						
Képesség +	Ki a legügyesebb sportoló?	0,145		0,144		-0,138				-0,004
Képesség +	Kik a legjobb tanulók az osztályban?	0,191	-0,010						-0,006	
Konformizmus +	Kik azok, akiket a tanárok leginkább szeretnek?	0,203	-0,007	0,191						
Közösségi +	Egy vitás kérdésben ki lenne igazságos, pártatlan bíró?	0,319	-0,005	0,114	-0,120					
Közösségi +	Egy vitás kérdésben ki lenne a legigazságosabb bíró?	0,514	-0,007	0,275	-0,102					
Magatartás –	Kire kell a tanároknak a legtöbbet rászólni?	0,183	-0,002			-0,245	0,060			
Népszerűség –	Kik azok a társaid, akiket az osztályból a legkevésbé szeretnek?	0,052				-0,079				

Kritérium	Kérdés	Adjusted R square	Létszám	Kitöltési arány	Sűrűség	Fiúk aránya a csoportban	Fiúk aránya az együttjáró válaszoknál	Bejövő kapcsolatok szórása	Kor	Adatfelvétel időpontja
Népszerűség +	Kik azok a társaid, akiket az osztályból a legtöbb szeretnek?	0,243	-0,006	0,302	-0,134	-0,099				
Rokonszenzi +	Ha születésnap mulatságot rendeznél, kiket hívnál meg legszívesebben?	0,288	-0,006							-0,017
Rokonszenzi +	Egy osztálykiránduláson – ha négyágyas szobák vannak – kikkel lennél legszívesebben egy szobában?	0,318	-0,007				0,149			
Rokonszenzi +	Kik a legjobb barátaid az osztályban?	0,297	-0,006							-0,015
Státusz +	Kinek vannak a legjobb cuccai (ruha, játék, felszerelés)?	0,340	-0,007	0,280		-0,304				
Szervezés +	Egy osztálykarácsonyi műsort ki tudna a legjobban megszervezni?	0,409	-0,007	0,364	-0,167		0,124	1,37E-04		
Vezetés +	Ha egy osztályfőnöki órán a tanár / tanárnő nem tud bent lenni, kit bízhatna meg a helyettesítésével?	0,373	-0,004	0,199	-0,219					
Vezetés +	Kik azok, akiknek gondolkodását, viselkedését sokan követik?	0,490	-0,003	0,333	-0,090	-0,260				
Vezetés +	Ha egy osztályfőnöki órán a tanár (tanárnő) nem tud bent lenni, ki tudná őt legjobban helyettesíteni?	0,551	-0,006	0,297			0,138			

2. táblázat A „legjobb” fiú kérdéshez kapcsolódó regressziószámítások eredményei

Kritérium	Kérdés	Adjusted R square	Létszám	Kitöltési arány	Sűrűség	Fiúk aránya a csoportban	Fiúk aránya az együttjáróan válaszolók között	Bejövő kapcsolatok szórása	Kor	Adatfelvétel időpontja
Bizalmi +	Ha volna egy titkod, társaid közül kire bízhatnád?	0,340	-0,003	0,147	-0,076	0,128				
Bizalmi +	Ha volna egy titkod, társaid közül kinek mondanád el legszívesebben?	0,293	-0,005	0,195	-0,159					
Képesség –	Kik a leggyengébb tanulók az osztályban?	0,143	-0,005				0,147	1,31E-04		
Képesség +	Kik a legjobb tanulók az osztályban?	0,157	-0,005	0,257	-0,134		0,060			
Képesség +	Ki a legügyesebb sportoló?	0,278	-0,007	0,351			-0,111			0,023
Képesség +	Kiről gondolod, hogy majd jól érvényesül az életben?	0,189	-0,005	0,165				1,06E-04		
Képesség +	Egy műveltségi vetélkedőn ki képviselhetné legjobban az osztályt?	0,180	-0,005	0,095					-0,005	
Konformizmus +	Kik azok, akiket a tanárok leginkább szeretnek?	0,078	-0,003	0,089						
Közösségi +	Egy vitás kérdésben ki lenne igazságos, pártatlan bíró?	0,140		0,165						
Közösségi +	Egy vitás kérdésben ki lenne a legigazságosabb bíró?	0,182		0,099		0,170				
Magatartás –	Kire kell a tanároknak a legtöbbet rászólni?	0,224	-0,011	0,280		-0,261				

Kritérium	Kérdés	Adjusted R square	Létszám	Kitöltési arány	Sűrűség	Fiúk aránya a csoportban	Fiúk aránya az együttjáróan válaszolók között	Bejövő kapcsolatok szórása	Kor	Adatfelvétel időpontja
Népszerűség –	Kik azok a társaid, akiket az osztályból a legkevésbé szeretnek?	0,217					0,044			
Népszerűség +	Kik azok a társaid, akiket az osztályból a legtöbbet szeretnek?	0,192	-0,002	0,112		0,286				
Rokonszenzi +	Kik a legjobb barátaid az osztályban?	0,319	-0,007			0,097		-9,20E-05		
Rokonszenzi +	Egy osztálykiránduláson – ha négyágyas szobák vannak – kikkel lennél legszívesebben egy szobában?	0,278	-0,007			0,097				
Rokonszenzi +	Ha születésnapi mulatságot rendeznél, kiket hívnál meg legszívesebben?	0,320	-0,006			0,158				
Státusz +	Kinek vannak a legjobb cuccai (ruha, játék, felszerelés)?	0,055				0,202				
Szervezés +	Egy osztálykarácsonyi műsort ki tudna a legjobban megszervezni?	0,158	-0,003	0,105			0,049			
Vezetés +	Ha egy osztályfőnöki órán a tanár / tanárnő nem tud bent lenni, kit bízhatna meg a helyettesítésével?	0,302	-0,003	0,063	0,089		0,052	9,74E-05		0,020

Kritérium	Kérdés	Adjusted R square	Létszám	Kitöltési arány	Sűrűség	Fiúk aránya a csoportban	Fiúk aránya az együttjáróan válaszolók között	Bejövő kapcsolatok szórása	Kor	Adatfelvétel időpontja
Vezetés +	Kik azok, akiknek gondolkodását, viselkedését sokan követik?	0,290	-0,005	0,186		0,209				
Vezetés +	Ha egy osztályfőnöki órán a tanár (tanárnő) nem tud bent lenni, ki tudná őt legjobban helyettesíteni?	0,216	-0,004				0,082			